Türkiye'de Doğal Taş Madenciliğinin İşletme Faaliyetleri, İstatistikleri ve Maden İhracatı Yönüyle İncelenmesi

Examination of Natural Stone Mining in Türkiye in Terms of Activities, Statistics and Minerals Export

Ali Koray Özdoğan*[1], Behzat Gökçen Demir[1], Akın Akbulut[1],
[1] Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
* Sorumlu yazar, E-posta: akozdogan@gmail.com

Özet

Türkiye'de gerçekleştirilen maden üretiminde ve ihracatında doğal taşların önemli bir payı vardır. Türkiye 2024 yılı maden ihracatı değer (ABD Doları) açısından ürün grupları açısından incelendiğinde en çok ihracatı yapılan maden grubu 2,3 milyar dolar ile metalik madenlerdir. Bu maden grubundan sonra 1,9 milyar dolar ile doğal taşlar ikinci olarak yer almıştır. 2024 yılı maden ihracatında doğal taşların tüm maden ihracatı içerisindeki oranı yaklaşık %32,3 olmuştur. Bu çalışmada, doğal taş ihracatı son on yıl (2015-2024) üzerinden genel olarak değerlendirilmiş, 2022-2024 yılları ise detaylı olarak incelenmiştir. Doğal taş üretimleri 2015-2024 yılları üzerinden değerlendirilmiştir. Maden üretimlerinde genel olarak ilk beş sırada yer alan mermer, traverten, andezit, bazalt ve granit madenlerinin işletme izinli ruhsat sayısında da ilk beş sırada yer aldığı anlaşılmıştır. Doğal taşların ruhsatlandırıldığı II. grup (b) bendi maden ruhsat sayılarının toplam ruhsat sayıları içerisindeki oranı önemli bir seviyededir. II. grup (b) bendi ruhsat sahalarındaki maden ocaklarında 2023 ve 2024 yıllarında istihdam edilen çalışan sayıları dikkate alındığında doğal taş sektöründen oldukça fazla kişinin doğrudan etkilendiği düşünülmektedir. Bu çalışma ile Türkiye doğal taş madenciliğinin madencilik faaliyetleri istatistikleri ve maden ihracatı açısından değerlendirilmesi ve ülke ekonomisi için öneminin vurgulanması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Madencilik, Doğal Taş, Maden Üretimi, Doğal Taş İhracatı

Abstract

Natural stones account for a significant share of mineral production and exports in Türkiye. When examining Türkiye's mineral exports in 2024 by product group in terms of value (USD), the mineral group with the highest exports is metallic minerals, at 2.3 billion dollars. Natural stones rank second, with 1.9 billion dollars. Natural stones accounted for approximately 32.3% of all mineral exports in 2024. This study provides an overall assessment of natural stone exports over the last ten years (2015-2024), with a detailed analysis of the years 2022-2024. Natural stone production was evaluated over the years 2015-2024. It was found that marble, travertine, andesite, basalt and granite, which generally ranked in the top five in terms of mineral production, also ranked in the top five in terms of the number of operating licences. The ratio of mining permits in group II (b), where natural stones are licensed, to the total number of permits is significant. Considering the number of employees working in the mines licensed under group II (b) in 2023 and 2024, it is thought that a considerable number of people are directly affected by the natural stone sector. This study aims to evaluate Türkiye's natural stone mining in terms of mining activity statistics and mineral exports and to emphasise its importance for the country's economy.

Keywords: *Mining, Natural Stone, Mineral Production, Mineral Exports*

1. Giriş

Doğal taşlar, yaşanılan alanlara estetik, dayanıklılık ve modernlik kazandırmaları nedeniyle, tarihte olduğu gibi günümüzde de hayatın önemli bir parçasıdır. Göbeklitepe (Şanlıurfa)'da gün yüzüne çıkarılan işlenmiş doğal taş sütunları Anadolu topraklarının, bilinen dünyanın en eski doğal taş işleme merkezlerinden biri olduğuna kanıt olarak gösterilebilir (Özdoğan, 2025). Anadolu'da Göbeklitepe haricinde, doğal taşların kullanıldığı ve çevresinde antik ocaklara rastlanılan birçok antik yerleşim yeri bulunmaktadır. Anadolu'da doğal taşların kullanıldığı önemli antik kentlere, Çatalhöyük (Konya), Efes (Selçuk/İzmir), Assos-Truva (Çanakkale), Dokimeon (İscehisar/Afyonkarahisar), Hierapolis (Pamukkale/Denizli), Prokonnesos (Marmara Adası/Balıkesir) gibi kentler örnek olarak verilebilir (Demir ve Caran, 2021).

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de, kesilip, parlatılarak talebe göre değişik amaçlar için veya doğal hali ile dekoratif amaçlı kullanılabilen doğal taşlar mermer olarak, uygulamayı ticarete dönüştüren sektör ise genellikle mermer sektörü olarak bilinmektedir. Bu yaygın kullanımın etkisi ile bilimsel (gerçek, jeolojik) anlamda mermerlerin yanı sıra jeolojik kökeni farklı olan birçok kayaç mermer olarak isimlendirilmektedir. Günümüzde, isim karmaşasını önlemek açısından sektör için, mermer sektörü yerine daha doğru bir tanımlama olan doğal taş sektörü isimlendirmesi yaygınlaşmaya başlamıştır. Ticari isimlendirmede, mermer sözcüğü doğal taşın türünü belirtmediğinden bu eksikliğin giderilmesi açısından, Bilecik beji, Manyas beyazı isimlendirmelerinde olduğu gibi yerel isimler eklenerek litolojik farklılık belirtilmeye çalışılmaktadır. Kısaca, bilimsel olarak jeolojik oluşum dikkate alındığında her mermer bir doğal taş türüdür, ancak her doğal taş mermer değildir. Maden üretimi ve ihracatı verilerinde andezit, bazalt, traverten gibi kayaçlar ayrı başlıklar halinde değerlendirilse de mermer terimi uygulamada genellikle gerçek (bilimsel, jeolojik) mermeri ve karbonat kökenli (kireçtaşı, dolomit gibi) kayaçları da kapsayacak şekilde değerlendirilmektedir (Yüzer ve Kun, 2023).

Türkiye'de doğal taş işletmeciliği, mermer ifadesinin 1985 yılında 3213 sayılı Maden Kanunu'na alınması ile özellikle getirilen ruhsat güvencesinin de etkisiyle hızlı bir gelişme göstermiş ve sektör taşçılık tanımlamasından çıkarak modern doğal taş işletmeciliğine geçiş yapmıştır (Kun, 2018). Günümüzde, Türkiye madenciliğinde doğal taşların önemli bir yeri vardır. Doğal taş madenciliği başta istihdam olanağı oluşturmasının yanında birçok yönüyle ekonomik açıdan oldukça önemlidir. 2024 yılı maden ihracatında, değer (USD) açısından

ürün gruplarında metalik cevherler 12 milyon ton ve 2,3 milyar USD ile ilk sırada yer almıştır. Doğal taşlar 6,1 milyon ton ve 1,9 milyar USD ile ikinci, endüstriyel mineraller 11,9 milyon ton ve 1,1 milyar USD ile üçüncü, ferro alyajlar 94,8 bin ton ve 214,5 milyon USD ile dördüncü, mineral yakıtlar ile diğer ürünlerin ihracatı ise 546,5 milyon ton ve 78,9 milyon USD ile beşinci sırada yer almıştır. 2024 yılı maden ihracatında doğal taşlar değer (USD) olarak %32,3 ile önemli bir pay almıştır (İMİB, 2025a, 2025b). Türkiye, renk ve doku çeşitliliği, rezerv zenginliği gibi özellikler nedeniyle oldukça güçlü doğal taş kaynaklarına sahip olmasının yanı sıra, tarihsel birikimi, sektör deneyimi, dinamik sektör yapısı, deniz ulaşımında nakliye kolaylığı, gelişen sanayisi, üretimde kullandığı teknolojisi ve ürettiği makineler ile dünyanın önde gelen önemli doğal taş üretici ve ihracatçı ülkelerinden biri konumundadır (Demirdağ ve ark., 2018; Yüzer ve Kun, 2023).

Doğal taş endüstrisinde teknolojik gelişmelere bağlı olarak verimli üretim modellerinin yaygınlaşması ile yüksek kapasiteli işleme tesisleri giderek yaygın hale gelmektedir (Pıçak ve ark., 2022). Doğal taş sektörünün Türkiye ekonomisi içinde üretim ve dış ticaret verileri incelendiğinde ham blok ve işlenmiş ürün rekabet gücünün çok yüksek olduğu belirlenmiştir (Adıgüzel ve Şengüler, 2019). Rekabet gücü üzerine yapılan değerlendirmelerde Türkiye'nin öncü doğal taş potansiyelinin rekabet üstünlüğünde önemli bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır (Kaptan ve Adıgüzel, 2023). Kümeleme analizi ile Türkiye doğal taş ihracat verileri incelendiğinde doğal taş ihracatının sürekli artma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır (Yerel ve Erşen, 2011).

Bu çalışma ile doğal taş madenciliğinin son on yılının üretim ve ihracat açısından genel olarak değerlendirilmesinin yanında üretimde öne çıkan madenlerin ve son yılların ihracat değerlerinin detaylı incelenmesi ile doğal taşların ekonomi alanındaki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bütün bu veriler ile birlikte doğal taş maden ocaklarında çalışan sayısının da değerlendirilmesi ile doğal taş madenciliğinin yapıldığı yöre ve Türkiye ekonomisi açısından öneminin vurgulanması amaçlanmıştır.

2. Gereç ve Yöntem

Bu çalışma kapsamında, İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB)'nin 2015-2024 yılları doğal taş ihracat verileri işlenmiş ve blok doğal taşlar başlığında genel olarak, 2022-2024 yılları ihracat verileri ise İMİB tarafından yayınlanan çalışma yılı ve maden sektörü genel görünümü raporları dikkate alınarak ülke ve ürün bazında detaylı olarak incelenmiştir.

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından yayınlanan maden üretim istatistiklerinde yer alan 2015-2024 yılları doğal taş üretimleri incelenerek, bu üretim miktarları içerisinde ilk beş sırada yer alan mermer, traverten, andezit, bazalt ve granit madenleri detaylı olarak değerlendirilmiştir. Doğal taş maden işletmeleri açısından faaliyette bulunulan saha sayısı ile faaliyet açısından, maden ocaklarında çalışan sayısı ile de istihdam açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan istatistiksel değerlendirmelerde hammadde üretim izinleri kapsam dışında tutulmuştur. Bu çalışma kapsamında elde edilen istatistikler genel olarak yorumlanmış ve bir analiz yöntemi veya metot kullanılmamıştır. Ayrıca çalışmada, doğal taş maden arama veya işletme faaliyetleri üzerinde değerlendirme yapılmamıştır. Literatürde, doğal taş madenciliğinin maden ruhsat istatistikleri ve maden ihracat verilerinin birlikte değerlendirildiği güncel bir çalışmaya ulaşılamadığından literatüre bu yönde katkı yapılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte bu çalışmanın özellikle doğal taş madenciliğinin madencilik faaliyetleri yönüyle incelenebileceği gelecek çalışmalarda temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

3. Doğal Taş Madenciliği ve İstatistikleri

Dünyada doğal taşlar, Alp-Himalaya kuşağı olarak bilinen ve Ege Adaları'ndan Anadolu'ya, İran'dan Pakistan'a, Hindistan'dan (Himalaya yükseltisi) Çin Halk Cumhuriyeti'ne kadar uzanan geniş bir alanda gözlenmektedir. Genel olarak belirtilen alan aynı yapıya sahiptir. Bunun yanında, metamorfik (başkalaşım) masifler içerisinde ortaya çıkan doğal taşlar ve magmatik kökenli olan kayaçlar ise Hersiniyen Orojenik kuşağına ait olan ve Kanada, İsveç, Anadolu, Urallar-Sibirya, Güney Afrika, Güney Amerika ve Avustralya'yı içerisine alan bir bölgede gözlenmektedir. Dünyada en zengin doğal taş yataklarının bulunduğu Alp-Himalaya kuşağında yer alan Türkiye, doğal taş potansiyeli açısından yaklaşık 7,5 milyar m^3 (20 milyar ton) muhtemel rezerve sahiptir. İşletilebilir mermer rezervi yaklaşık 3,8 milyar m^3, işletilebilir traverten rezervi yaklaşık 2,7 milyar m^3, işletilebilir granit rezervi ise yaklaşık 1 milyar m^3 olarak değerlendirilmektedir (Demirdağ ve ark., 2018).

Türkiye'nin sahip olduğu doğal taş kaynakları, ülkenin bütün bölgelerinde gözlenebilmektedir. Örnek olarak, Afyonkarahisar, Balıkesir, Muğla, Diyarbakır, Elazığ, Kayseri, Erzurum gibi birçok farklı yerlerde doğal taş madenciliği yapılmaktadır. Türkiye'nin, dünya doğal taş endüstrisinde tercih edilen doğal taş rezervlerinin yaklaşık olarak üçte ikisi Ege (%32), Marmara (%26) ve İç Anadolu Bölgeleri (%11) içerisinde yer

almaktadır. Türkiye doğal taş üretiminin tamamına yakını özel sektör tarafından yapılmaktadır (Yüzer ve Kun, 2023). On sekizi belediyelere olmak üzere II. grup (b) bendi kapsamında izin verilen hammadde üretim izin sayısı on dokuzdur (MAPEG, 2025a). Bu sayı, maden ruhsat sayılarına oranla oldukça düşük sayıdadır.

Doğal taş üretim verilerindeki mermer teriminin, endüstriyel (ticari) ve bilimsel anlamda karbonatlı doğal taşları da kapsadığı değerlendirilmiştir (Yüzer ve Kun, 2023). Mermer olarak düzenlenen işletme izinlerinin de genel olarak benzer şekilde jeolojik mermer ile dolomit, dolomitik kireçtaşı, kireçtaşı gibi karbonat kökenli sedimanter kayaçlar için düzenlendiği değerlendirilmektedir.

3.1 Maden Ruhsat İstatistikleri

Doğal taşlar, Maden Kanunu'nun 2'nci maddesinde sayılan maden grupları içerisinde II. grubun (b) bendi kapsamında ruhsatlandırılmaktadır (Maden Kanunu, 1985). Türkiye'de 2024 yılı sonu itibarıyla, II. grup (b) bendi ruhsat sayısı 3.748'dir. Bu ruhsatların 828'i arama, 2.920'si işletme ruhsatıdır. İşletme ruhsatlarının 1.960'ı ise işletme izinlidir. İşletme izinli ruhsat sahası sayısında ilk 7 il sırasıyla; Afyonkarahisar (146), Muğla (145), Burdur (140), Antalya (131), Konya (111), Isparta (107) ve Balıkesir (104)'dir (MAPEG, 2025b). Maden işletme izin sayısı açısından Batı Anadolu'nun özellikle de Batı Akdeniz'in öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca, Muğla, Afyonkarahisar ve Balıkesir illerinin doğal taş madenciliğinde tarihsel açıdan olduğu gibi günümüzde de önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Doğal taş işletme izinli ruhsat sayıları incelendiğinde (MAPEG, 2025b), mermer işletme izin sayısının 1.511 olduğu görülmektedir. Mermer işletme izin sayısının toplam işletme izin sayısı içerisindeki oranı yaklaşık %77'dir. Mermer işletme izin sayısından sonra sırasıyla traverten (191), granit (55), andezit (46) ve bazalt (35) işletme izinleri gelmektedir (ek olarak beş işletme izni traverten ve oniks, bir işletme izni ise traverten ve andezit, dört işletme izni ise traverten ve mermer şeklindedir).

I. grup (a) bendi hariç olmak üzere, yürürlükte bulunan maden ruhsat ve işletme izin sayıları genel olarak değerlendirildiğinde (MAPEG, 2025c), 9.873 işletme ruhsatının 2.920'sinin, işletme izinli ruhsat sayısı açısından ise 7.652 ruhsatın 2.076'sının II. grup (b) bendi olduğu anlaşılmaktadır. II. grup (b) bendi ruhsat sayısının toplam ruhsat sayısı içerisindeki oranı %29,6, işletme izinlerinin ise toplam işletme izin sayısı içerisindeki oranı %27,1'dir.

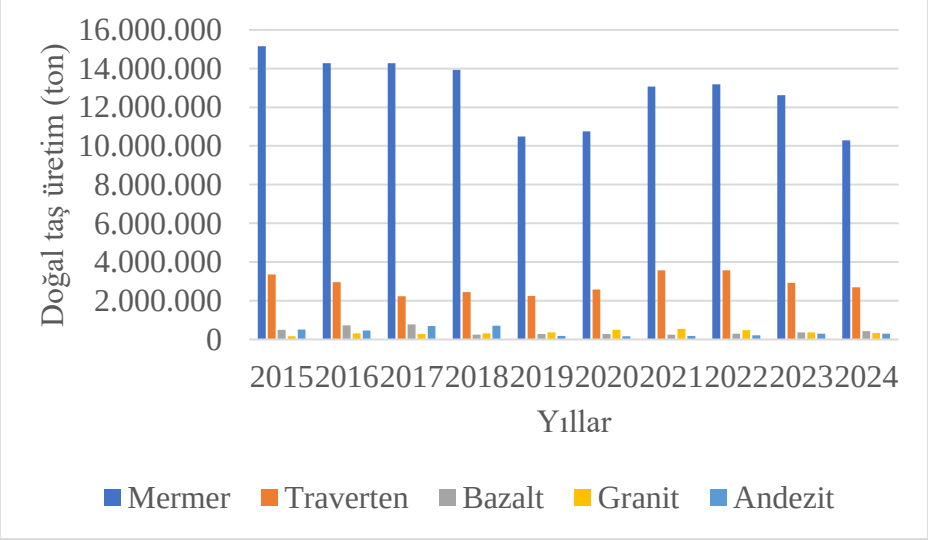
2020 yılında 1.084 olan faaliyette bulunulan II. grup (b) bendi ruhsat sahası sayısı, 2021 yılından itibaren yıl bir önceki yıla göre artış göstererek, 2021'de 1.113, 2022'de 1.515, 2023'de 1.562 olmuştur (Tablo 1) (MAPEG, 2025c).

Tablo 1. 2020-2024 yıllarında faaliyette bulunulan ruhsat sahası sayıları (MAPEG, 2025c)

Yıl	II. grup (a)	II. grup (b)	II. grup (c)	IV. grup	Diğer	Toplam
2020	1.438	1.084	30	1.178	330	4.060
2021	1.433	1.113	31	1.111	345	4.033
2022	1.036	1.515	27	1.188	337	4.103
2023	1.208	1.562	27	1.149	371	4.317

3.2 Doğal Taş Üretimleri

Türkiye'nin 2015-2024 yılları doğal taş üretimleri incelendiğinde en yüksek üretim miktarının 20,7 milyon ton ile 2015 yılında, en düşük üretimin ise 13,8 milyon ton ile 2019 yılında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. 2015-2024 yıllarında doğal taş üretiminde maden özelinde her yıl ilk sırayı mermer, ikinci sırayı ise traverten almıştır. Söz konusu yıllarda, bazalt, granit ve andezit ise sıralamaları değişerek ilk beş sırada yer almıştır. Çalışma kapsamında incelenen işletme izinleri dışında başta ignimbrit, oniks mermeri, kayrak taşı, dekoratif taş olmak üzere üretilen birçok doğal taş bulunmaktadır. 2015-2024 yıllarında on yıl boyunca doğal taş olarak 128,1 milyon ton mermer, 28,5 milyon ton traverten, 4,1 milyon ton bazalt, 3,7 milyon ton andezit ve 3,6 milyon ton granit üretimi yapılmıştır. 2023 ve 2024 yılında mermer, traverten ve granit üretimleri bir önceki yıla göre azalırken, bazalt üretimleri bir önceki yıla artış göstermiştir (Tablo 2, Şekil 1) (MAPEG, 2025d).

Şekil 1. Mermer, traverten, bazalt, granit ve andezit üretimlerinin yıllara göre değişimi

Tablo 2. 2015-2024 yılları toplam doğal taş üretim miktarları (ton) (MAPEG, 2025d).

	2015	2016	2017	2018	2019
Mermer	15.156.275	14.277.006	14.285.557	13.939.289	10.493.042
Traverten	3.346.296	2.959.502	2.221.628	2.440.658	2.248.230
Bazalt	491.552	721.690	770.208	239.736	276.493
Granit	157.463	314.059	278.884	312.660	350.929
Andezit	512.246	459.408	680.904	697.876	168.344
Toplam Doğal Taş	20.658.764	19.496.671	19.066.079	18.227.769	13.775.717
	2020	2021	2022	2023	2024
Mermer	10.749.744	13.064.115	13.179.294	12.628.939	10.284.958
Traverten	2.582.424	3.562.588	3.565.853	2.916.542	2.689.212
Bazalt	277.096	248.277	284.873	357.987	428.593
Granit	493.525	530.214	478.369	355.068	326.899
Andezit	164.730	178.375	203.851	295.958	285.196
Toplam Doğal Taş	14.703.890	18.250.681	18.159.050	16.848.994	14.260.571

3.3 Doğal Taş Maden Ocaklarında İstihdam

Büyük ölçekli madencilik faaliyetlerinin, günümüzde birçok ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınmasında oldukça önemli bir yeri vardır. Madencilik, işsizlik ve yoksulluk oranının yüksek olduğu kırsal bölgelerde, doğrudan veya oluşturduğu yan ekonomik faaliyetler ile binlerce kişi için en başta istihdam olanağı sağlamaktadır. Ayrıca, istihdam ile oluşturulan gelir, kırsalda üretilen mal ve hizmetlerin tüketilmesi bakımından da yaşamsal bir değerdedir. Kısaca, madencilik katma değer oluşturan emek yoğun bir sektördür. Madenciliğin önemli bir alt dalı olan doğal taş sektöründe de açılan işletmeler ve ocaklar ile kırsalda yöre halkının çalışması sağlanmaktadır. Bununla birlikte yöre halkına kendi yerleşim alanında yeni bir iş imkânı sağlanmakta ve tarım ile uğraşan kişilere ikinci bir iş alanı oluşturulmaktadır. Böylece, köylünün kendi köyünde çalışması ile kente göç önlenebilmektedir. Genel olarak, doğal taş sektörü diğer madencilik faaliyetlerine oranla daha az yatırımla istihdam oluşturma özelliğine sahiptir. Bilimsel çalışmalara göre bir maden çalışanı yanında on iki kişiyi daha istihdam

etmektedir. Başka bir ifade ile madende çalışan her kişi dolaylı olarak 12 kişiye daha iş imkânı oluşturmaktadır (Demirdağ ve ark., 2018). Maden mevzuatı açısından Devlet hakkı; maden istihracı ile sağlanan gelirden Devlet payına düşen ve ödeme yükümlülüğü ruhsat sahibinde olan kısımdır. Devlet hakkı, maden gruplarına göre belirli oranlarda tahakkuk etmektedir (bazı durumlarda belirli oranlarda teşvik uygulanabilmektedir). Devlet hakkı, madencilik faaliyetinin gerçekleştirildiği bölgeye de katkısı yönüyle önemli bir ekonomik değerdir. Büyükşehir belediyesi olan illerde, tamamı genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil edilen Devlet hakkının %50'sini, yarısı kırsalda kullanılmak kaydıyla, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına aktarılmak üzere İçişleri Bakanlığı bütçesine ödenek eklemeye İçişleri Bakanı yetkilidir. Büyükşehir olmayan illerde ise Devlet hakkının %25'i il özel idaresi hesabına, %25'i ruhsatın bulunduğu bölge ile sınırlı olarak altyapı yatırımlarında kullanılmak üzere, doğrudan ilgili ilçeye veya ilçelerin köylere hizmet götürme birlikleri hesabına, %50'si ise genel bütçeye kaydedilmek üzere aktarılır (Maden Kanunu, 1985). Ayrıca, madenin tüvenan olarak üretildiği alanın belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde olması durumunda, üretilen madenin ocak başı satış tutarının (ocak başı satış fiyatı x ton) %0,2'si belediye payı olarak ruhsat sahibi tarafından ödenmektedir (Maden Yönetmeliği, 2022).

Madenciliğin önemli bir alt dalı olan doğal taş sektöründe yatırımcıların maden işletme faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için gerekli olan II. grup (b) bendi işletme ruhsatlarında, MAPEG'e beyan edilen ocak çalışan sayısı incelendiğinde özellikle çalışan sayısının 2023 ve 2024 yıllarında 2021 ve 2022 yıllarına göre fazla olduğu görülmektedir (Tablo 3) (MAPEG, 2025e). Bir maden çalışanı istihdamının dolaylı istihdam etkisi dikkate alındığında, 2024 yılındaki 16.628 olan çalışan sayısının dolaylı olarak yaklaşık 200.000 kişi istihdamını etkilediği değerlendirilebilir. Bu değerlendirme, doğal maden işletmeciliğinin önemini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

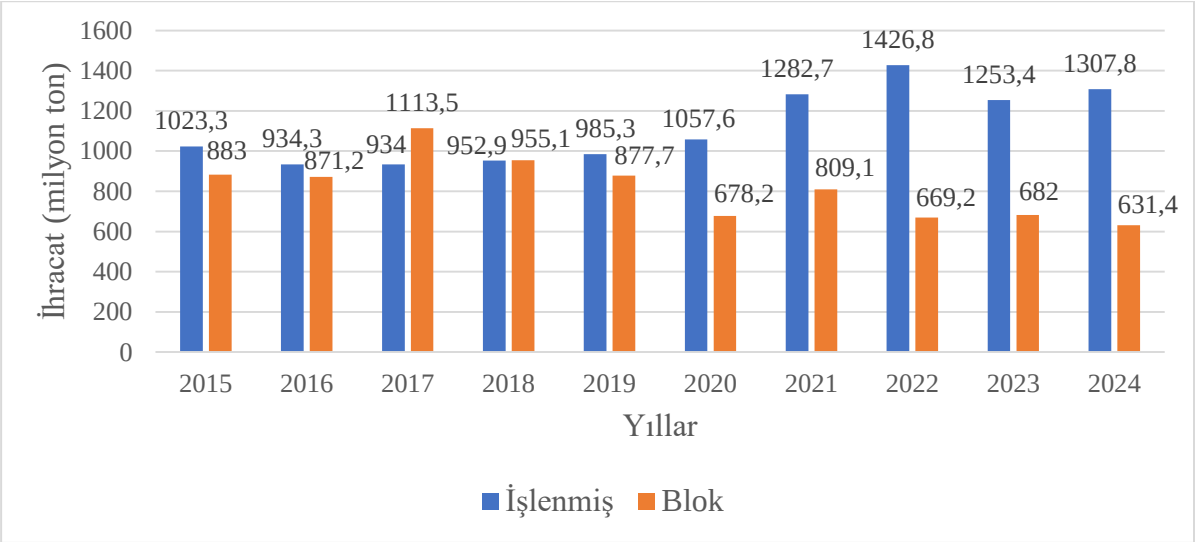
Tablo 3. II. grup (b) bendi ruhsat sahaları için ocak çalışan sayısı (MAPEG, 2025e)

Yıl	2020	2021	2022	2023	2024
Ocak çalışan sayısı	17.435	12.506	12.102	16.717	16.628

4. Doğal Taş Maden İhracatı

Türkiye toplam doğal taş ihracatının incelenen yıllardaki (2015-2024) bir önceki yıla göre değişiminin bazı yıllarda azalma veya bazı yıllarda artış şeklinde dalgalanmalar gösterdiği, 2024 yılı toplam (blok+ işlenmiş) doğal taş ihracatının (1,94 milyar dolar) 2015 yılına (1,91 milyar dolar) yakın bir seviyede olduğu, ancak 2015 yılında %53,7 seviyesinde olan işlenmiş

ürün oranının 2024 yılında %67,4 seviyesine yükseldiği anlaşılmaktadır (Şekil 2). İncelemeye konu 2015-2024 yıllarında en yüksek toplam ihracat değerine ulaşılan 2022 yılında işlenmiş ürün oranının %68,1 olduğu, 2018 yılında ise işlenmiş ürün ve blok ihracatının yakın değerde olduğu anlaşılmaktadır (İMİB, 2025a, 2025b).

Şekil 2. 2015-2024 yılları doğal taş ihracatının blok ve işlenmiş ürün olarak değişimi

Doğal taş ihracatı açısından son üç yıl (2022-2024) detaylı olarak değerlendirildiğinde, 2022 yılında Türkiye doğal taş ihracatı 2021 yılına göre miktarda %7,72 azalma göstermesine rağmen değerde %0,22 oranında artış kaydederek, 7,18 milyon ton karşılığı 2,10 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde, doğal taş ihracatının yapıldığı ülkelerin başında 459,66 milyon dolar ile Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Bu ülkeye yapılan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine oranla değerde %0,46 oranında azalma göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ni sırasıyla 418,81 milyon dolar (%31,91 azalma) ile Çin Halk Cumhuriyeti, 135,85 milyon dolar (%42,23 artış) ile Hindistan takip etmiştir.

2022 yılı doğal taş ihracatında (blok+işlenmiş) ürün bazında ilk üç sırayı, 988,2 milyon dolar ile işlenmiş mermer, 642,9 milyon dolar ile mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok, 324,1 milyon dolar ile işlenmiş traverten ürünleri almıştır. İşlenmiş mermer ve işlenmiş traverten ürünlerinde en fazla ihracat Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılırken, mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok olarak en fazla ihracat Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılmıştır (İMİB, 2023a, 2023b).

Türkiye 2023 yılında doğal taş ihracatı, 2022 yılına göre miktarda %12,11, değerde ise 7,6 oranında azalma göstererek, 6,31 milyon ton karşılığı 1,94 milyar dolar olarak

gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde doğal taş ihracatının yapıldığı ülkelerin başında 432,26 milyon dolar ile Çin Halk Cumhuriyeti gelmektedir. Bu ülkeye olan ihracat bir önceki yıla göre değerde %3,21 artmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'ni, 388,91 milyon dolar (%15,35 azalma) ile Amerika Birleşik Devletleri, 159,25 milyon dolar (%17,23 artış) ile Hindistan takip etmiştir.

2023 yılı doğal taş ihracatında (blok+işlenmiş) üründe ilk üç sırayı, 897,3 milyon dolar ile işlenmiş mermer, 665,6 milyon dolar ile mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok, 273,7 milyon dolar ile işlenmiş traverten ürünleri almıştır. İşlenmiş mermer ve işlenmiş traverten ürünlerinde en fazla ihracat Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılırken, mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok olarak en fazla ihracat Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılmıştır (İMİB, 2024a, 2024b).

Türkiye 2024 yılı doğal taş ihracatı, 2023 yılına göre miktarda %3,59 azalma göstermesine rağmen değerde %0,2 oranında artış kaydederek, 6,08 milyon ton karşılığı 1,94 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2024 yılında işlenmiş ürün ihracatı blok ihracatının iki katından fazladır. Söz konusu dönemde, doğal taş ihracatının yapıldığı ülkelerin başında 432,14 milyon dolar ile Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Bu ülkeye olan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine oranla değerde %11,22 oranında artmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ni sırasıyla 389,38 milyon dolar (%9,88 azalma) ile Çin Halk Cumhuriyeti ve 145,3 milyon dolar (%8,79 azalma) ile Hindistan takip etmiştir.

2024 yılı doğal taş ihracatında (blok+ işlenmiş) ürün bazında ilk üç sırayı, 907,6 milyon dolar ile işlenmiş mermer, 616,1 milyon dolar ile mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok, 306,1 milyon dolar ile işlenmiş traverten ürünleri almıştır. İşlenmiş mermer ve işlenmiş traverten ürünlerinde en fazla ihracat Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılırken, mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blok olarak en fazla ihracat Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılmıştır (İMİB, 2025a, 2025b).

5. Tartışma

Türkiye doğal taş sektörünün güçlü yanlarına, tarihteki öncü rolü, dünya üretimi ve ticaretinde önemli ve belirleyici bir ülke olmasının yanında doğal taş işletmelerinde artan ve gelişen ihracat bilinci ve teknolojik ilerlemeler örnek olarak verilebilir. Ancak, bazı işletmelerdeki düşük karlılık ve verimlilik, makro düzeydeki tehditler, yatırımların yönlendirilememesi,

etkin olmayan yönetim anlayışı gibi hususlar da zayıf yanlarıdır. Bu noktalarda, fabrika sahibi olan ve doğal taşı işleyen şirketlere yönelik teşviklerin artırılması, sektöre daha fazla kredi desteğinin sağlanması ve ülke içerisinde yerli doğal taş kullanımına daha fazla yönlendirilmesi gibi hususlara yönelik çalışmaların yapılması uygun olacaktır (İMİB, t.y).

Ülke politikaları ve genel gelişmeler dışında doğal taş işletmelerinin, stratejilerini doğru ve isabetli belirlemeleri gerekmektedir. Bu işletmelerin, doğal taş sektöründe ihracat değeri ve miktarında yaşanabilecek önemli bir oranda düşüş ve küresel ölçekteki rekabet koşullarındaki risklere karşı teknik ve ekonomik açıdan önlem ve çözüm stratejileri geliştirmeleri kaçınılmaz bir sonuçtur. Türkiye'nin dünya doğal taş sektöründe kazandığı ticaret hacmi, rekabet gücü ve elde edilmiş büyümenin sürdürülebilirliği, maden (doğal taş) üretiminin artırılması ve ekonomik ölçekli doğal taş işletmelerine bağlıdır. Bu noktada, en uygun üretim kapasitelerinde planlanan doğal taş işletmelerinde ekonomik çözümler ile önemli iyileştirme ve gelişmelerin sağlanması ile doğal taş işletmelerinin daha verimli çalışması sağlanarak, doğal taş rezervlerinden daha yüksek oranda ekonomik fayda sağlanabilmesi mümkün olabilecektir (Mallı ve Deliormanlı, 2025).

Dünya genelindeki şirketlerin %80'i, Türkiye'deki şirketlerin ise %95 kadarı aile şirketi özelliğindedir. Doğal taş sektöründe ise bu oranların çok daha yüksek olduğu bilinmektedir. Dünya genelindeki doğal taş şirketlerinin %95'i, Türkiye'de ise birkaç istisna dışında tamamına yakını aile şirketi özelliğindedir. Özellikle doğal taş madenciliğinin birçok sektöre göre daha fazla riskli olması, zorlu üretim süreçlerini içermesi, dönemsel olarak pazar ve pazarlama sorunlarının yaşanması, ekonomik krizler gibi nedenlerle aile şirketlerinin daha sık ve çabuk şekilde kapandığı anlaşılmaktadır. Bu noktada, doğal taş şirketlerinin kurumsallaşması aşamasındaki engellerin ortadan kaldırılması ve kurumsallaşmaya yönelik olarak gerekli politikaların ortaya konulması sektörün gelişimi açısından oldukça önemlidir (Acar ve ark., 2025).

Akyüz ve Uslu (2025), yaptıkları çalışmada bir ülkenin belirli bir üründeki ihracat payının, o ülkenin toplam ihracatının dünya ihracatındaki payına oranlanmasıyla hesaplanan karşılaştırmalı üstünlük oranı (RCA) ile Türkiye'nin blok veya işlenmiş doğal taş açısından dünya piyasalarındaki rekabet gücünü ölçmüştür. Bu çalışmada, 2009-2010 yıllarında blok ihracatında ulaşılan yüksek RCA değerlerinin (20,34 ve 24,22) sektörün altın çağını yansıttığını, 2010 yılı sonrasında Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki talep yavaşlamasının, enerji ve

lojistik maliyetlerindeki artışlar ile pandemi kaynaklı tedarik zinciri aksamaların büyüme hızını sınırladığını, işlenmiş ürün ihracatında ise RCA değerlerinin daha istikrarlı seviyelerde gözlendiğini, ancak pandemi sonrasında enerji maliyetleri ve küresel rekabet nedeniyle 2006 yılı zirvesine (10,08) ulaşılamadığını ortaya koymuşlardır. Bu noktada, Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracat bağımlılığının azaltılması için yeni pazarların belirlenmesine yönelik araştırmaların artırılması ve özellikle ülkeler arasındaki ticaret anlaşmalarında bu konulara da yer verilmesi uygun olacaktır.

Türkiye açısından stratejik önemi son yıllarda artan Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi doğal taş ihracat pazarının genişletildiği bölgelerdir. Bu bölgelerdeki artan kentleşme oranları ve inşaat yatırımları doğal taş talebini de artırmaktadır (Elsharkawi ve Kundak, 2025). Türkiye'nin 2024 yılında Afrika maden ihracatında ise ilk üç sırayı Kuzey Afrika'da yer alan Cezayir, Mısır ve Libya yer almıştır. 2024 yılı doğal taş ihracatı değer (USD) açısından incelendiğinde bu ülkeler içerisinde doğal taş ihracatında ilk sırada olan Libya'ya yapılan maden ihracatında doğal taşların oranı yaklaşık %97'dir. Ayrıca, Kuzey Afrika ülkelerinin hukuki yapıları ve ülke ticaretine yönelik riskleri farklı olabileceğinden doğal taş ihracatı açısından gelişen bir pazar olarak değerlendirilebilecek Afrika ülkelerinin ülke özelliklerinin detaylı olarak araştırılması ve kıtada faaliyet gösteren şirketlerin analiz edilmesi önemli hususlar olarak değerlendirilebilir (Demir ve ark., 2025).

6. Sonuçlar

Doğal taş madenciliği, Türkiye ekonomisi açısından başta istihdam oluşturmasının yanında birçok açıdan önemli bir faaliyet alanıdır. Türkiye'de maden işletme ruhsatları ve işletme izin sayıları içerisinde doğal taşların ruhsatlandırıldığı II. grup (b) bendi madenlerin önemli bir yeri vardır. II. grup (b) bendi madenler açısından, mermer, traverten, bazalt, andezit ve granit izinleri ilk beş sıradadır. Doğal taş maden üretimi açısından da bu madenler ilk beş sırayı almıştır.

Doğal taş maden ocaklarında çalışan sayısı 2023 ve 2024 yıllarında 16 bin seviyesi üstündedir. Bu kişilerin, aileleri ve doğal taş sektörünün katkı sağladığı diğer sektörler (ulaşım, ticaret, fabrika gibi) düşünüldüğünde doğal taş madenciliğinin olumlu yönde etkilediği kişi sayısının oldukça fazla olduğu anlaşılacaktır. Bu yönü ile de doğal taş sektörü Türkiye ekonomisi açısından oldukça önemli bir sektördür.

Türkiye 2022-2024 doğal taş ihracatında her yıl ilk üç ülke 2022-2024'te Çin Halk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan olmuştur. 2022 ve 2024 yıllarında ihracat açısından ilk sırada Amerika Birleşik Devletleri yer alırken, 2023 yılında Çin Halk Cumhuriyeti olmuştur. Ürün grupları açısından ise 2022-2024 yıllarında ilk üç sıra sırasıyla, işlenmiş mermer, mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya bloklar ve işlenmiş traverten olmuştur. 2022-2024 yıllarında ülkeler açısından her yıl ihracatta ilk sırayı; işlenmiş ürünlerde (mermer-traverten) Amerika Birleşik Devletleri, mermer-traverten ham, kabaca yontulmuş veya blokta ise Çin Halk Cumhuriyeti almıştır.

Türkiye ekonomisi açısından önemli bir sektör olan doğal taş sektöründe pazarlama ve tanıtım gibi tüm çalışmalarda son yıllarda giderek artan ortak hareket etme anlayışı ile Türk doğal taş sektörünün dünyadaki konumu daha üst seviyelere taşınacağı öngörülmektedir.

Kaynaklar

Acar, H., Büyüksağiş, İ.S. ve Gürsoy, M., 2025. Doğaltaş Sektörünün Kurumsallaşmasının Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri, 12. Uluslararası Mermer ve Doğaltaş Kongresi, Afyonkarahisar, 597-585.

Adıgüzel, M. ve Şengüler, M., 2019. Türkiye Mermer Sektörünün ve Rekabet Gücünün İncelenmesi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54(3), 1530-1546

Akyüz, B. ve Uslu, M., 2025. Türkiye Doğaltaş Sektörünün Küresel Rekabetçiliği: 2024 Yılı Perspektifinde Fırsatlar, Zorluklar ve Stratejiler, 12. Uluslararası Mermer ve Doğaltaş Kongresi, Afyonkarahisar, 431-443.

Demir, B.G. ve Caran, Ş., 2021. Türkiye'nin Doğal Taş Tarihi, Ekonomisi ve Maden Ruhsat Durumuna Genel Bir Bakış. MAPEG Dergi, Yıl:2, Sayı:3, 10-19.

Demir, B. G., Akbulut, A. ve Özdoğan, A. K. 2025. Türkiye'nin Cezayir, Mısır, Libya Dış Ticareti ve Maden İhracatı. Turkish Journal of African Studies, 2(2), 147-161.

Demirdağ, S., Altındağ, R., Şengün, N. ve Akbay, D., 2018. Isparta İli Mermercilik ve Doğal Taş Sektörü Analizi. Isparta Yerel Ekonomik Kalkınma Vizyonu 2018. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları. ISBN:978-605-9454-27-8.

Elsharkawi, E. ve Kundak, E., 2025. Türkiye'den Mısır'a Yapılan Doğaltaş İhracatının Değerlendirilmesi, 12. Uluslararası Mermer ve Doğaltaş Kongresi, Afyonkarahisar, 453-459.

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2025a. Maden Sektörü Görünümü Raporu 2024. 17s. https://imib.org.tr/wp-content/uploads/MADEN-SEKTOR-GORUNUMU24-1.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2025b. 2024 Çalışma Raporu, 187s. https://imib.org.tr/upload/2024-Faaliyet-Raporu.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2023a. 2022 Çalışma Raporu, 165s. https://imib.org.tr/wp-content/uploads/cr2022.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2023b. 2022 Yılı Maden Sektörü Görünümü Raporu, 12s. https://imib.org.tr/wp-content/uploads/MADEN-SEKTOR-GORUNUMU22.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2024a. 2023 Çalışma Raporu, 199s. https://imib.org.tr/wp-content/uploads/2023-1.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), 2024b. 2023 Yılı Maden Sektörü Görünümü Raporu, 12s. https://imib.org.tr/wp-content/uploads/2023.pdf

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (İMİB), t.y. Doğal Taş, 31s. https://imib.org.tr/maden/dogal-tas/

Kaptan, A. ve Adıgüzel, M., 2023. Türkiyede Doğal Taş Sektörü ve Rekabet Gücü. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi, 1(3), 105-114. https://doi.org/10.5281/zenodo.8378025

Komurlu, E., Kesimal, A., 2012. New Engineering Materials for Underground Constructions. 16th International Metallurgy and Materials Congress, pp. 307-319, İstanbul, Turkey

Kun, N., 2018. Türkiye Mermer Yatakları Cinsleri ve Jeolojileri, Karbonatlı Mermerler. İstanbul Maden İhracatçıları Birliği Yayınları, ISBN: 978-605-63410-3-8., İstanbul, 487s.

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), 2025a. Maden İstatistikleri, Hammadde Üretim İzinleri. https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Madenistatistik

Maden Kanunu, 1985. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3213&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), 2025b. 2024 Yılı Sonu Ruhsat listesi (yayınlanmamış)

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), 2025c. Maden İstatistikleri, Maden Grubuna Göre Türkiye Geneli Ruhsat Sayıları. https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Madenistatistik

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), 2025d. Maden İstatistikleri, Maden Üretim Değerleri. https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Madenistatistik

Maden Yönetmeliği, 2022.
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39873&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), 2025e. Ocak Çalışan Sayısı (yayınlanmamış)

Mallı, T., Deliormanlı, A.H., 2025. Mermer Ocaklarında Blok Üretim Maliyetlerinin Üretim Kapasitesi İle Değişiminin Araştırılması, 12. Uluslararası Mermer ve Doğaltaş Kongresi, Afyonkarahisar, 102-110.

Özdoğan, A.K., 2025. Doğal Taş Kesiminde Kullanılan Klasik ve Telli Katrakların Kesim Performanslarının İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, Yüksek Lisans Tezi, 86 s.

Pıçak, M., Yıldırım, M. ve Demir, Ş., 2022. Diyarbakır Mermer Sektörünün Mevcut Durumu ve Sorunları Üzerine Alan Araştırması. Turkish Business Journal. 3(6) 29-49

Yerel, S. ve Erşen, T., 2011. Türkiye'nin Mermer İhracat Miktarlarının Değerlendirilmesi. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi (24), 75-82.

Yüzer, E. ve Kun, N., 2023. Doğal Taşlar. 82-91. Endüstriyel Mineraller El Kitabı. Editörler (Ed): Yüce, A.E., Önal, G., Kangal, O.M. ve Ergunalp, D., İstanbul, 378 s.